

מרחב האפשרויות במכלול אחד ראינו עם רמי באר

הניה רוטנברג

רמי באר, כוריאוגרף הבית של הלהקה הקיבוצית ומנהלה האמנותי, הוא אחד מהכוריאוגרפים הישראלים הבולטים; באר פיתח תפיסה מחולית בה הוא עושה שימוש בכל האמצעים התיאטרוניים העומדים לרשותו - תנועה, מוסיקה, אבזרים, תלבושות ותאורה - כדי להביע רעיון בריקוד. מאז 1990, לאחר שיתוף פעולה עם התאורן ניסן גלברד, החל באר לעצב בעצמו את התאורה לעבודותיו. הסטודיו החדש בקיבוץ געתון, שהקמתו הושלמה בימים אלה, משמש את הלהקה לחזרות כלליות, חזרות תאורה והופעות סטודיו.

עיצוב התאורה אצל באר הוא מרכיב בעל חשיבות מרובה בהעברת המסר של הריקוד, בתהליך מיקוד וכיוון נקודת המבט של הצופה להתרחשויות שבמרחב הבמה. בראיון עם רמי באר ניסיתי, בין השאר, לברר איך הוא, ככוריאוגרף, מתייחס לעיצוב התאורה בריקוד, איך נוצר הדיאלוג עם התאורה, מה משמעותו בהבנת המסר בריקוד "שומר מסך", ומדוע ואיך בחר לעשות שימוש בהקרנת וידיאו.

הניה רוטנברג - מורה לבלט קלאסי ולמחול יצירתי. מלמדת קורס למחול באוניברסיטת חיפה ביחידה לחינוך גופני. דוקטורנטית באוניברסיטת סארי בלונדון.

איך אתה רואה את מערכת היחסים בין כוריאוגרפיה ועיצוב תאורה בתהליך עשיית הריקוד?

"כאשר אני ניגש לעבודה חדשה, אני משקיע הרבה מאוד זמן במה שאני קורא לו 'מרחב האפשרויות' ובקונספציה. אלה שני דברים שהולכים יחד. כאשר אני ניגש לעבודה חדשה, אני מנסה להגדיר ולהבהיר לעצמי מה אני רוצה לומר. לשם כך אני מגייס את כל כלי הבמה, כשהתנועה היא הבסיס, כמובן. אבל באותה רמת חשיבות עומדים גם החלל, התאורה, המוסיקה, האבזורים, הטקסט והתלבושות. אני מנסה לטפל בכל מישור כשלעצמו, אבל בו בזמן הוא גם שזור מיידית ביתר האלמנטים. כלומר, החשיבה שלי מנסה לבנות מהיסוד, לפני שאני נכנס לסטודיו, קונספציה שלמה. תוך כדי תהליך העבודה, אני מטפל בכל שלב ברמות השונות, אם זה החלל, אם זו המוסיקה, אם זו התאורה, ואם התנועה. מהו 'מרחב האפשרויות'? זהו אותו מרחב, עולם, שבו אני עוסק. כשאני נכנס לסטודיו עם הרקדנים, אני יוצר עולם עם מגבלות של חלל, של מוסיקה, של שפה תנועתית ושל תאורה, כבר בשלבים המאוד ראשוניים של העבודה - בשונה ממצב שבו כוריאוגרף מסיים עבודה ואז מזמן את מעצב התאורה למוצר שהוא מוגמר מבחינתו. לגבי, חלקה של התאורה הוא מאוד חשוב ודומיננטי, ולכן היא דבר מאוד ראשוני עבורי. כאשר אני שומע מוסיקה, אני רואה בעיני רוחי תמונות ותנועה, והתאורה היא חלק מזה. "כשאני נכנס לתיאטרון לחזרות תאורה אני בדרך כלל נכנס לזמן ארוך. ב'שומר מסך' היינו חודש בקיבוץ כנרת, בתיאטרון, והיו הרבה מאוד בדיקות והרבה מאוד ניסיונות בדרך לתוצאה שיכולתי להיות שלם איתה."

העבודה עם התאורה וכל הבדיקות היו בעצם בסוף?

"בתחילת תהליך העבודה עשיתי בדיקות בסיסיות מאוד של קונספציה, למשל מה רואים כשאני מקרין משמונה מקרנים שונים. בעצם, אני יוצר את החלל, את התפאורה ואת הסביבה ובדק איך זה עובד במציאות: מה אם הפנס יבוא מפה, והאם זה יטשטש את הקרנת הוידאו או יחזק אותה, או יעלים אותה; הרבה דברים לא היו מספיק מוכרים לי בתחום הזה של הוידאו, שזו הפעם ראשונה שאני מתעסק איתו. וגם הקונספציה שבניתי - להקרין בו זמנית משמונה מקרנים - היא משהו שעלה לי בראש ולא משהו שראיתי. רציתי לבדוק אם זה יעבוד."

לפני שנחזור ל"שומר מסך", רציתי לשאול: הרי בכל זאת עבדת בעבר עם תאורן, עם מעצב התאורה ניסן גלברד?

"עם ניסן עבדתי בעבודות הראשונות שלי. הוא נתן לי את הכלים ואת המושגים היסודיים של התאורה. זה תחום שמשך אותי, ובשלב מאוחר יותר כבר עשיתי את כל העיצובים בעצמי."

האם יכול להיות שיתוף פעולה עם מעצב תאורה שיביא אולי קונספט אחר?

"אין פה עיקרון שאני לא עובד עם מעצב תאורה; אני פשוט מצאתי שעבורי זה חלק מהשלם, של מה שאני רואה בעיני רוחי; ובמשך השנים רכשתי ניסיון והשתכללתי בנושא הזה. הניסיון מצטבר מעוד עבודה ועוד עבודה ומחיפושים. כמו בכוריאוגרפיה, אתה משתכלל ומתפתח מהניסיון של עצמך בעבודות קודמות."

מהם היתרונות והחסרונות בלהיות גם כוריאוגרף וגם תאורן באותה יצירה?

"כאמור, אצלי התאורה היא חלק מהקונספציה הבסיסית ומאידך שאני רואה את הדברים. בריקוד, מכיוון שאת רואה את כל הבמה, העין יכולה לשוטט כרצונה ולמעשה, באמצעות התאורה אני יכול לבחור היכן תתמקד העין. באופן זה אני מחליט להדגיש בעזרת התאורה דברים מסוימים, דברים אחרים להדגיש פחות, ליצור באלנס של המכלול. התאורה היא חלק מהקומפוזיציה השלמה שמתרחשת על הבמה. הקומפוזיציה היא מבחינת התנועה, מבחינת החלל והתפאורה, וגם השילוב של הרקדנים במכלול; התאורה היא עוד כלי שעוזר לחדד את הכוונה שלי. בהחלט יכול להיות, שאם הייתי יוצר עבודה ומזמין אחר כך תאורן שיעצב ויתן איזה-שהם כיוונים או איזה-שהן מחשבות, אז פתאום הייתי אומר 'וואו, על זה לא חשבתי וזה פתרון נכון יותר'. מבחינת הדרך שלי, במהלך חמש עשרה השנים האחרונות, שבהן אני למעשה מתכנן את העיצובים בעצמי, אני מוצא שזה מחדד את הכוונה, ועושה את העניין יותר שלם עבורי; אבל כמובן, זה סובייקטיבי."

אבל הוא נאמר היום...

"הוא נאמר היום, בחרתי בו, הוא בוודאי לא במקרה שם. אחת האופציות היא להביט בו דרך פריזמה פוליטית, אבל באותה מידה ובאותה עת אפשר להביט בו דרך הפריזמה האינטימית, של היחסים שבין אדם לרעהו."

ועדיין זה פוליטי -

"בהחלט. קיימת גם הראייה הזאת שהכול פוליטי, אבל לא ארבה כאן במילים, משום שאם אני מרבה במילים אני כבר מפרש בעצם, ומכניס את הדברים לאיזה-שהוא סד הרבה יותר צר של 'ככה אני רוצה שתראו ולא אחרת'. מה שיותר מעניין אותי זה להציע אופציה."

בתוכנייה אתה בכל זאת מסביר -

"כן, אני מתייחס. אני אומר כמה מילים על מה שאני חושב שנוכח, מבחינתך, אבל קיימות אפשרויות קליטה רבות. באוקטובר נצא עם 'שומר מסך' לפסטיבל ויימאר בגרמניה. מאוד מסקרן אותי ומעניין אותי איך - במקום אחר, בהקשר אחר, בתרבות אחרת - יתפסו ויקבלו את היצירה. עבורי זאת יצירה מאוד יקרה, משום המצב שבו אנחנו נמצאים. כנראה היה לי צורך לגעת, להציב סימני שאלה או נקודות למחשבה. אני לא מטיף ואני לא בא לחנך. האמנות מוגבלת ביכולות שלה לשנות מציאות ואני לא נאיבי לחשוב שיצירת אמנות יכולה לשנות מציאות פוליטית וחברתית. אבל היא בהחלט יכולה לגרום לחלק מהצופים במופע, לחוות משהו דרך המסע הזה, ולשאול את עצמם שאלות. השימוש שעשיתי בבחירת המיטה והמזרונים עם 'הגרידים' [grids], הסולמות שהרקדנים משתמשים בהם, פתח 'מרחב אפשרויות' עשיר. המיטה היא המקום האינטימי של הבית, שאולי בהמשך הוא מתפרק; המזרון הוא רך ומקבל, ובה בעת הרקדנים מטיחים את עצמם בו ללא הפסק. השימוש, שאני עושה במסגרת של המיטה, הוא אולי הגדרת טריטוריה, ומרחב מחיה, ומסגרת של מחיה; וגם המסגרת הזאת נפרצת ונאבקים על מקום בטריטוריה. נוסף לזה הוידאו, שמאפשר לי להשתמש בו ככלי, כדי להתחבר כצופה עם אסוציאציות מסוימות, עם העובדה שדברים שואבים מן המציאות או משיקים לה. אני עושה בויזואליה של הוידאו, (כמובן יחד עם הסאונד)

שימוש כדי לשלוח את האסוציאציה של הצופה הבודד לכיוון מסוים, ובאותה עת גם לכיוון אבסטרקטי יותר, באמצעות שימוש בדימויים מופשטים, וגם באמצעות שימוש אסתטי מסוים שאני בוחר; האסוציאציה נשלחת גם מעבר לצד הויזואלי, כשבעצם הגוף האנושי מקבל את ההקרנה המסוימת הזו של הדימויים שאני מקרין. למעשה, החלל משתנה עם המיטות, המזרונים וכל האלמנטים יחד. למעשה, כולנו משתנים בכל רגע ורגע."

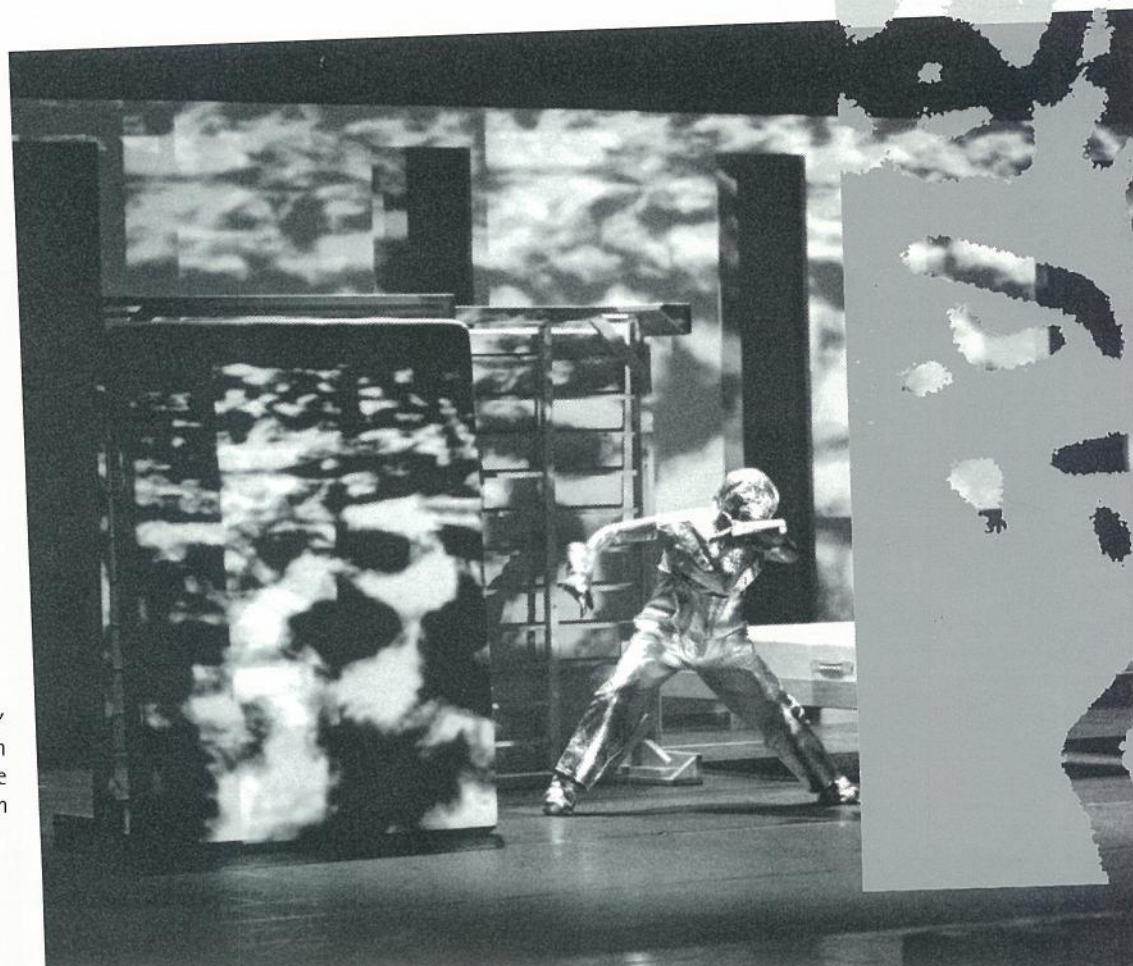
נחזור ל"שומר מסך", שבעיני היה ריקוד מאוד פוליטי. אתה מכוון את הצופה, החל בטקסט שאתה כותב ("לכל אחד 'שומר המסך' שלו..."), דרך הטקסט שאתה מביא (שיר של יהודה עמיחי); אתה מכוון גם את התאורה, או מכוון את העין שלי כצופה ל"מסע" שאתה רוצה להראות. מה התפקיד ומה המשמעות של התאורה המאוד אקספרסיבית ב"שומר מסך"? כלומר, באיזה אופן הם מעבירים את המסר שלך?

"כאשר אני יוצר, כמובן שיש לי סיבות משלי - למה אני עושה כך ולמה אני בוחר כפי שבחרתי. אבל כיוצר, בסופו של דבר, אני לא מצפה שהצופה יעסוק בשאלה - למה התכוון המשורר, או מה מסמל דבר מסוים. מעניין אותי יותר להציע לצופה להצטרף למעין מסע. כשהצופה נכנס לתיאטרון ומתיישב על הכיסא, הוא מקבל קצה של חוט; הוא מובל עד נקודה מסוימת, ומשם הוא רשאי, מוזמן, פתוח, לפרש את מה שהוא רואה על הבמה, לתת אינטרפרטציה אישית, דרך העיניים שלו, דרך העולם הפנימי שלו, דרך האסוציאציות שלו, דרך הזיכרונות שלו, המחשבות שלו, התחושות שלו, לתת פירוש אינדיווידואלי משל עצמו. בסוף המופע הוא אמור להישאר עם סימני שאלה ועם נקודות למחשבה. לא תשובות ודברים מוחלטים, אלא חוויה, שתלווה אותו ותעסיק אותו פרק זמן מעבר לזה שבו ישב בתיאטרון. לכן, בנוגע למה שאני מביע על הבמה, אני משתמש במילה אופציה."

בכך אני מתכוון לפירוש או לחוויה בצורה זו או אחרת; וכמו בכל מופע, גם כאן התגובות יכולות להיות שונות מבחינת החוויה. אני משאיר את המרחב הזה, של הקליטה האישית, כמרחב אישי עם זווית רחבה."

ועדיין, אתה מנחה באופן מאוד ספציפי, פוליטי במובן הרחב...

"השתמשתי בשיר של עמיחי 'מקום בו אנו צודקים'; זה שיר שאפשר לתפוס אותו בהקשר פוליטי, אפילו שהוא לא נכתב ככזה."

"שומר מסך" מאת רמי באר, להקת המחול הקיבוצית, צילום: גדי דגון
"Screensaver" by Rami Be'er, Kibbutz Dance Company, photo: Gadi Dagon